

VAN DIJKEN OM TE BESCHERMEN NAAR DIJKEN OM TE FLANEREN

Marc Constandt, gemeente Middelkerke

De allereerste toeristen kwamen effectief naar de Vlaamse kust omwille van de zee. Want de al of niet vermeende therapeutische eigenschappen van het zeewater waren de reden voor de verplaatsing. Het toeristische leven speelde zich dan ook hoofdzakelijk af op en rond het strand. Voor de meer mondaine vormen van ontspanning en het logeren trokken de toeristen naar de binnenstad. Van het gebruik van de zeedijk als wandelweg was aanvankelijk geen sprake.

Dat was zeker zo in Oostende waar het startsein van de badplaats gegeven werd in 1784 door de Engelsman William Hesketh door het plaatsen van een dranktent op het strand. Pas omstreeks 1820 werd een eerste stuk zeedijkwandeling aangelegd. De toeristische ontwikkeling van Oostende werd in hoge mate afgeremd door de functie als vestingstad. De allereerste toeristische gebouwen langs de zeedijk waren dan ook bescheiden houten constructies.

In 1847 tekende kunstenaar François Stroobant al een litho met de titel 'Promenade de la Digue'. Daarmee wordt de bescheiden rol van de zeedijk als mondaine wandelweg getoond. Het was echter wachten tot er in 1865 beslist werd om over te gaan tot afbraak van de vestingstructuren vooraleer de zeedijkzone tot volle ontwikkeling kon komen. Met de bouw van het eerste stenen casino in 1878 werd de rol van de zeedijk als belangrijke zone bekrachtigd. Het toeristische accent verschoof stilaan van de binnenstad naar de zeedijkzone.

Ook in Blankenberge en Heist verliepen de evoluties vrij gelijklopend. De eerste toeristen in Blankenberge vonden onderdak in de binnenstad en gingen voor het vermaak naar het strand en de zee. Een plankenvloer werd in 1840 op de duinentop gelegd, gevolgd door de bouw van een eerste paviljoen in 1845. Ook in Heist was de toeristische ontwikkeling al een tijdje bezig vooraleer in 1852 een eerste stukje zeedijk werd aangelegd.

Na de eerste drie badplaatsen werden er nieuwe gesticht die meer en meer uit het niets werden uitgebouwd; ze sloten minder en minder aan bij een bestaande bebouwing. Bij de bouw van die nieuwe badplaatsen werd het niet meteen nodig geacht om de nochtans zeker grote investeringen te beschermen door een afdoende zeewering. Het voorbeeld van Middelkerke waar de badplaats in 1876 werd gesticht is duidelijk. Men bouwde volop langs de zeerand, los van de binnenstad, en pas na de desastreuze stormen van 1896 en 1897 werd werk gemaakt van de bouw van een zeedijkkering waarna ook de zandweg langs de zeedijkgebouwen aangepakt werd.

Van dan af werd de zeedijk beschouwd als een onmisbaar gegeven ter bescherming van de nieuwe badplaatsen. Dat was bvb. het geval in Westende waar meteen bij de start van de badplaats in 1895 al een eerste gedeelte van zo'n 354 meter zeedijk werd voorzien. Het werd niet alleen een maritieme verdediging, maar meteen ook een onmisbaar onderdeel in de ontspanningscultuur, de uitgesproken plaats van zien en gezien worden. De zucht naar een veilig 'zicht op zee' werd vanaf de belle époque een duidelijke trend. De Belgische staat investeerde heel wat in dijkenbouw en nam systematisch de aanvankelijk door privé-investeerders gebouwde zeedijken over.

De storm van 1912 was dan ook niet meer zo schadelijk voor de zeedijkzone van de badplaatsen. Heel wat badcabines op het strand van Westende werden wel herleid tot wrakhout. Het strand zelf valt nu éénmaal moeilijker te verdedigen.

Uitzondering op deze regel van een onmisbare zeedijk was o.a. Bredene, waar de badplaats zich achter de Koninklijke Baan ontwikkelde. Het verhaal gaat dat koning Leopold II op deze plaats geen badplaats wou en dan ook geen zeedijkaanleg stimuleerde. De rol van de zeedijk als strandboulevard werd daar overgenomen door de Driftweg/Kapelstraat gelegen achter de duinen en de Koninklijke Baan.

Het ontbreken van een behoorlijke zeewering speelde ook de badplaats Lombardsijde tijdens de Eerste Wereldoorlog parten. De imposante villa Madoux met de bijgaande paardenstallen en een heel stuk van de duinenrij verdween er in zee.

Vanaf de belle époque werd de zeedijk dus de belangrijkste zone. De gebouwen op de zeedijk vormden het decor voor de wandelaars en zijn te beschouwen als de façade van de badplaats. De bouwheren wedijverden om het mooiste en het meest versierde gebouw neer te zetten. Het inspringend zeedijkterras was een onmisbaar onderdeel van deze gebouwen, het gaf de familie de

gelegenheid om maximaal te genieten van de vakantiesfeer. De grootste hotels en het casino kwamen ook op deze toplocatie.

Doordat de zeedijk voortaan een ontmoetingsplaats werd, ontstond een ruim gamma van zeedijkmeubilair. Gaande van de typische zeedijkbanken, tot de terrasafsluitingen. De speciale dubbele zeedijkbank van Middelkerke en de met stro bedekte banken van Duinbergen springen het meest in het oog. De amusementsrol van de zeedijk werd nog versterkt door het plaatsen van verrekijkers, weegschalen, kiddy rides, snoepautomaten en andere vormen van klein vermaak. Ambulante roomijsverkopers, fotografen en andere verkopers versterken de rol van de zeedijk als ontspanningszone. Uiteraard gingen er op de zeedijk heel wat evenementen door, zoals concerten en publicitaire acties.

De zeedijkwandeling werd voortaan belangrijk en de verantwoordelijken voor de badplaatsen hielden er aan om die zo lang mogelijk uit te bouwen. De pier van Blankenberge is een mooi voorbeeld van een verlenging van de zeedijk in de zee. Op het einde van een pierconstructie heb je steevast een amusementshal. In andere badplaatsen werden bepaalde straten uit de zeedijkwijk beschouwd als een verlengstuk van de zeedijk. Dat weerspiegelde zich in de architectuur, die even luxueus was als aan de zeedijk zelf. Dat was bvb. het geval met de straten langsheen de tennis in Westende.

In Middelkerke werd een uitsprong aan de zeedijk voorzien. De initiële bedoeling ervan kon niet meer achterhaald worden maar later werd daar het casino van de badplaats gebouwd. De zeedijk werd in sommige plaatsen ook uitgebreid met vaste badinstallaties waardoor de houten badcabines definitief verdwenen. Dat was bvb. het geval in Oostende en in Het Zoute.

De zeedijk is feitelijk ook een staatsgrens. Ook na de afbouw van Oostende vestingstad bleef de militaire bewaking ervan tijdens de beide oorlogen belangrijk. Het werd een versterkte zone waar zelfs camouflagetechnieken werden toegepast. Het schilderen van nepraamopeningen op dichtgemetselde gevels is zo'n voorbeeld. Het plaatsen van militaire constructies op en rond de zeedijk was dan ook een veel voorkomend gegeven.

De zeedijkzone onderging in de loop van de jaren heel wat veranderingen: van een eerder ongewilde overgangszone tot een uitgesproken toplocatie voor toeristische investeringen. Het versteningsproces zorgde ervoor dat de bescheiden houten gebouwen en in sommige gevallen de badcabines snel werden vervangen door imposante constructies. De zeedijkwandeling werd stilaan een belangrijke ontspanningszone versterkt door zeedijkbanken en andere vormen van meubilair. De stranduitbatingen die er aanvankelijk waren, en die nu nog aan de Nederlandse kust voorkomen, werden vervangen door de zeedijkterrassen.

Zijsprong: weetjes met dank aan de zaal

De rol van gemeentebesturen is dual en illustreert het agressieve karakter van toerisme, in bijzonder naar de lokale inwoners. *Immers, was de taal van die 'vreemde' niet anders (Franstalig versus Nederlandstalig)? Hadden die vreemde niet het beste comfort met lopend water (versus de pomp) ?* Dat dit geen fictie is, blijkt uit twee verhalen. Zo wordt, in navolging van de Oostendse Vissersofstand, de vismijn (de 'Cierk') buiten de stad geplaatst in het interbellum. Zo wordt, met dank aan Leopold II en diens stromannen, dr. Joseph Casse burgemeester in Middelkerke. Of hoe toeristen de gemeenteraad overnamen. Een kolonisatie van de kust pur sang (getuige ook de koloniale gebouwen, met o.m. een inspringend terras)? De term zwart geld kreeg plots een andere betekenis...